Vargha János

ÁRSTOP, 1936

PÁRATLAN OLDAL - LXVI. évfolyam, 3. szám, 2022. január 21.

1936-ban a náci Németországban a gyorsan növekvő hadikiadások következtében elszabadult az infláció. Hjalmar Schacht birodalmi gazdasági miniszter emiatt a hadikiadások ötvenszázalékos csökkentését javasolta Hitlernek. Schacht 1918-ban még a Német Demokratikus Párt egyik alapítója és a weimari köztársaságban a német központi bank, a Reichsbank elnöke volt. 1930-ban Hermann Göring bemutatta Hitlernek, és Schacht ettől kezdve vált a nácizmus hívévé. 1933-ban, Hitler hatalomra jutása után, ismét a Reichsbank elnöke lett, és 1934-től megkapta a gazdasági miniszteri posztot is.

Göringhez fűződő viszonya azonban hamarosan megromlott, elsősorban azért, mert Göring a riválisává válva egyre nagyobb befolyást szerzett a gazdasági életben. Egy vitájukon Göring inflacionistának nevezte Schachtot, és amikor a gazdasági miniszter érvelni próbált, egy beszámoló szerint Göring öklével az asztalra csapva kijelentette: „én meg azt mondom, hogy ha a Führer akarja, akkor kétszer kettő az öt”.

Schacht süket fülekre talált Hitlernél. A Führer 1936 szeptemberében a náci párt nürnbergi kongresszusán kihirdette a Négyéves Tervet (Vierjahresplan), amely az ország teljes gazdasági életét a fegyverkezésnek és a háborúra készülésnek rendelte alá. Október 18-án Hitler Göringet nevezte ki a program fő felelősévé, alárendelve többek között a gazdasági minisztert is. Göring hamarosan intézkedett, és a nagyszabású fegyverkezés folytatása, a tovább növekvő hadikiadások mellett – a maga módján – gondoskodott a fenyegető infláció letöréséről is.

Ennek érdekében 1936. november 26-án a náci Németország kormánya rendeletet bocsátott ki, amelyben megtiltotta az árak emelését (Verordnung über das Verbot von Preiserhöhungen). A tilalom kiterjedt a teljes mezőgazdasági, kereskedelmi és ipari termelésre, mindenféle árura és szolgáltatásra, különösen a mindennapi élet szükségleteire. Így nyilvánvalóan az áremeléseket tiltó rendelet alá tartozott a liszt, a tej, az étolaj, a sertéscomb, a csirkemell és a csirke far-hát is.

Áremelésnek minősült az is, ha a fizetési és szállítási feltételek a vevő hátrányára változtak, és tilos lett minden olyan cselekmény, amellyel az árstopot akarták volna kijátszani vagy megkerülni. Ugyanakkor az árképzésért felelős birodalmi biztosnak és az általa megbízott hivataloknak gazdasági okokból vagy különleges nehézségek esetén joguk volt kivételt tenni.

A rendeletet vagy a rendelet végrehajtására vonatkozó szabályokat szándékosan vagy gondatlanságból megszegőket korlátlan összegű pénzbírsággal vagy akár szabadságvesztéssel is sújthatták. Jogsértés esetén az elkövető üzleteket ideiglenesen vagy véglegesen be lehetett zárni, vagy a további működésüket a rendeletben nem részletezett feltételekhez kötni.

A rendelet előírta az is, hogy az árképzésnél – visszamenőlegesen – az október 18-i árakat kell alkalmazni.

A kihirdetése napján életbe lépett rendeletet Hermann Göring miniszterelnök látta el kézjegyével.